

Un hotel a la costa - Nancy Johnstone

A començaments dels anys trenta, el matrimoni format per Archie i Nancy Johnstone van decidir traslladar-se de Londres a la Costa Brava. Després d'uns quants viatges indagatoris, van acabar construint un hotel familiar a Tossa de Mar i el van inaugurar el 1935. Al llarg d'aquest procés, Nancy Johnstone escrivia un dietari, que elaborava amb una distància britànica. El matrimoni Johnstone no pertanyia a la classe alta, ni tenia experiència en el camp de l'hosteleria (ell era cap de redacció al *News Chronicle*), ni tan sols dominava el català, de manera que la transcripció de l'àmplia gamma de conflictes administratius, econòmics, laborals, arquitectònics i idiosincràtics amb què van topar té uns efectes volgudament còmics. Fa l'efecte que no hi ha cap problema prou gros per alterar el bon humor de l'autora. Al capdavant, tot és barat, la gent és simpàtica, l'aigua és neta i el sol escalfa tot el dia. Per a una parella il·lusionada provinent de Londres, Tossa representava si fa no fa el paradís.

El to que predomina en aquestes primeres pàgines és humorístic: “No coneixíem el vell costum català d'aixecar primer l'edifici i tornar-ho a tirar a terra gairebé tot per posar-hi petits detalls com les canonades”. El pitjor de tot semblen els viatges en tren i l'esport nacional anomenat migdiada. Com a lectors, però, som conscients que en aquest país la dècada dels trenta no va acabar bé, i l'optimisme que transmet el llibre contrasta amb la inquietud que ens provoca el futur. A l'octubre de 1934, quan encara no han inaugurat l'hotel, el president Lluís Companys proclama l'Estat Català. Ni les manifestacions, ni la vaga general, ni tan sols la repressió a Astúries semblen fets gaire seriosos per a l'autora. En realitat, es pren l'ambient revolucionari com un ingredient pintoresc, que fins i tot pot representar un atractiu per als clients d'aquest hotel, tan peculiars com els propietaris.

De mica en mica, la Casa Johnstone queda enllestida, arriben els primers hostes, i Nancy es mostra exultant. De tant en tant es produeixen fets amenaçadors, però ella no hi dona gaire importància: “Sempre hi ha estat de guerra, perquè quan una guerra encara no s'ha acabat, ja n'han començat una altra”. La tensió entre aquesta visió de l'autora i el coneixement que té el lector del que està a punt d'esdevenir-se crea una tensió molt particular, d'un dramatisme tenyit de comicitat –una comicitat que congela el somriure del lector-. És un dramatisme semblant al de la pel·lícula *La vida és bella*, de Roberto Benigni,

en què un pare s'esforça per fer riure el seu fill quan estan tancats en un camp de concentració del Tercer Reich.

Som al 1936. Quan el Front Popular guanya les eleccions de febrer, la premsa anglesa s'inquieta, però Nancy continua assegurant als seus corresponents i futurs clients que no hi ha motius per preocupar-se. Amb tot, arriba el 18 de juliol i, malgrat que no fa l'efecte que estigui començant una guerra que serà llarga i cruenta, i malgrat que els milicians de la FAI passen a formar part del paisatge de Tossa, l'autora no sembla gaire amoïnada, si bé es detecta un augment de causticitat: “Vam quedar parats de saber que estàvem atrapats entre ferotges bolxevics que no paraven d'udolar al voltant de les nostres cases clamant per una ració de sang fresca, mentre que els rebels (anomenats amb molt de tacte 'insurgents' al *Times*) estaven fent tots els possibles per arribar a temps de salvar-nos d'alguna cosa més paorosa que la mort.”

El primer llibre acaba a finals de 1936. En el segon, Nancy Johnstone ha de fer grans equilibris per mantenir el to inicial: “D'una manera absurda, volíem creure que a Espanya els assassinats i els enfrontaments armats no són tan horrorosos com en d'altres llocs”. Al llarg del volum, en tot cas, els catalans són presentats d'una manera ideal, a recer de l'experiència: “Els catalans no roben”, “Els catalans mai no es posen nerviosos ni perden els papers”.

La prolongació dels combats i la freqüència dels bombardejos, però, acaben imposant-se: “A mesura que passava el temps la guerra feia menys gràcia”. Mentrestant, els Johnstone han rebutjat les ofertes de l'administració britànica per ser repatriats i accepten convertir l'hotel en una residència per a nens refugiats. Les últimes pàgines del llibre són estremidores. Els Johnstone fugen amb els nens. Travessen Llagostera, Caçà, Quart i arriben a Figueres, una ciutat llavors plena de refugiats, de fam i de fred. Sovintegen els bombardejos: “Figueres ens semblava la viva imatge de l'infern”. D'allà passaran a França.

A l'epíleg, l'autora relata les condicions dels refugiats als camps de concentració francesos. El paper de França no és gaire galdós, però resulta molt millor que el del Regne Unit. “Una delegació de respectables cavallers anglesos amb bombatxos es van presentar amb la missió de matar totes les mules espanyoles que llanguien afamades pels camps de concentració perquè no patissin més. Em va passar pel cap que potser, pel mateix preu,

podien matar els exiliats espanyols que llanguien afamats pels camps de concentració perquè no patissin més”. Així acaba el segon llibre: en cinc anys, Nancy Johnstone ha passat d’instal·lar-se en el paradís a fugir-ne; en paral·lel, la ironia s’ha transformat en sarcasme.

Els dos llibres ara reunits a *Un hotel a la costa -Hotel in Spain i Hotel in flight-*, van ser publicats per Faber & Faber el 1937 i el 1939 respectivament. George Orwell en va publicar la crítica a *The Adelphi* el mateix 1939, després de tornar del front d’Aragó. Tots dos, George Orwell i Nancy Johnstone, van viure l’experiència de la guerra d’Espanya, el primer després d’allistar-se en defensa de la República i la segona d’una manera més gradual i, sobretot, més involuntària. No és casual que el traductor i curador d’*Un hotel a la costa* hagi estat Miquel Berga, professor de literatura anglesa a la Universitat Pompeu Fabra i un dels especialistes en George Orwell més respectats.

Tant Orwell com Nancy Johnstone ens produeixen una sensació complexa: els trobem benintencionats, però poc fiables en les descripcions que fan d’una realitat que en part se’ls escapa. I, tanmateix, la seva visió, la de l’observador extern, és un document històric de primer ordre. Tenen els seus prejudicis anglesos, naturalment, però es mostren impermeables respecte dels prejudicis catalans i espanyols. En aquest sentit, la seva visió, tot i desenfocada, resulta directa i sobretot honesta. Els seus llibres, d’altra banda, tenen un valor literari indiscutible. Moltes de les descripcions de Nancy Johnston revelen una capacitat d’observació notable: “Els músics de la cobla semblen, més aviat, una colla de pastors metodistes. Seuen en unes rígides cadires de fusta posades al damunt d’uns taulons. Porten jaquetes negres i barrets negres. Hi posen cara de solemnitat. Fa la impressió que un músic de cobla no es relaxa mai, ni quan és a casa.” Pel que fa a qüestions sociolingüístiques, el seu testimoni és revelador: “A Tossa tothom parlava català, encara que la majoria podia parlar, també, una mena de castellà”.

La traducció de Miquel Berga (la primera al català) ens acostava l’autora, ja que la fa parlar en un to col·loquial -de vegades dialectal i tot-, en la mesura que inclou expressions com “perdre la xaveta” o “anar a pastar fang”. En la introducció, Berga ens informa que el llibre s’enquadra dins el subgènere Home Abroad, que incorpora sempre un toc d’humor; un humor que en el cas d’*Un hotel a la costa* esdevé inevitablement negre.